

Stendal Plantage gravhøje

Neolithic Age

Burial mound

Burial mound

Rydninger i plantagerne har flere steder genskabt synet af de tætliggende stenaldergravhøje.

Stenaldergrave langs Hærvejen gennem Alhedens plantager.

Mere end 80 gravhøje (rød prik), på en lang række langs det oldgamle Hærvejs-forløb, er stadig bevaret i Stendal og Havredal Plantager. Her set på baggrund af ældre kort fra midten af 1800'-tallet. Med blå prikker nu forsvundne, men kendte gravhøje, som specielt er forsvundet i nuværende dyrket mark. Selvom plantagerne i dag slører højrækken, må man alligevel sige, at de i forhold til dyrket mark har virket bevarende på gravhøjene.

Kun få steder i Danmark er oldtidens højrækker bevaret som i Stendal og Havredal Plantage syd for Viborg. Oprindeligt blev de anlagt i et mere åbent hedeterræn og kunne ses viden om - i skarp modsætning til nutidens plantagebeplantning, som nu desværre for en stor del slører de imponerende rækker af gravhøje langs Hærvejsstrøget. Stendal og Havredal Plantage dækker sammen med den syd for liggende Ulvedal Plantage næsten 850 hektar og kaldes også for "Alhedens Kongeskov", da de blev anlagt på kongelig forordning i 1788 - 1829. Før dette tjente store dele af området som kongeligt jagtområde.

Læs mere om sturter, plantagernes anlæggelse og området historie på [Naturstyrelsens hjemmeside \(LINK\)](#).

Naturstyrelsens [Naturguide](#) fortæller også mere.

Vi befinder os på den jyske højderyg ganske tæt på den såkaldte "hovedstlstandslinje", hvor isen nåede sin maksimale udstrækning ned gennem Jylland i sidste istid. Mennesker har opholdt sig langs isranden helt tilbage til den ældste stenalder for næsten 15.000 år siden, hvor rendyr græssede og blev jagtet langs isranden. Det var dog først med yngre stenalders begyndende bondekulturer omkring 4.000 f.Kr., at mennesker begyndte at sætte sig synlige spor i landskabet i form af gravhøje. En udvikling som sikkert har sammenhæng med, at man da også blev mere bofast, og dermed også havde brug for at markere sit territorie.

Tegning af Henrik Vester Jørgensen.

Enkeltgravskulturens gravhøje er som regel ganske lave og er ofte "etagebyggerier" med flere grave: Den første (bundgraven) blev anlagt ned i datidens undergrund og markeret med en lav høj. Sidenhen blev endnu en grav (undergraven) tilføjet i denne høj, som samtidig blev forhøjet. Endnu en grav (overgraven) kan være anlagt i toppen heraf, hvor højen nok engang blev forhøjet - så i alt 3 grave kan derfor ligge i en og samme gravhøj, selvom den set udefra er ganske lav og uanseelig. Gravene dateres især på enkeltgravskulturens retvæggede lerkar og kulturens speciele stridsøkser i forskellige bjergarter, som gennem tiden udvikler sig.

På samme måde genbruges gravhøjene i bronzealderen ofte. Her sker der bare det, at gravskikken fra midt af bronzealderen gradvist ændrer form fra liggrave til brandgrave. Dette giver sig blandt andet til udtryk ved at en gravhøj i solsiden af toppen kan være tilføjet utallige, sekundært nedsatte gravurner.

Flere steder i plantagerne er gravhøjene frilagt, så de nu ligger på overdrevsarealer og ses i sin opridelige tætte sammenhæng.

I oldtidens åbne hedelandskab har gravhøjene givetvis også fungeret som vejvisere og sigtepunkter i landskabet. Højene blev rejst langs datidens færdselskorridor "Hærvejen" på den jyske højderyg. Her fungerede de også som vejvisere mod de velvalgte overgangssteder ved f. eks. åløb og sumpede områder. Åresvad Å, som med sit øst-vest orienterede løb adskiller Stendal og Havredal Plantage, er et sådant eksempel. Her flankerer tærliggende gravhøje på begge sider af åen det gamle overgangssted. Dybe, gamle hulvejsspor skabt gennem årtusinders færdsel skærer sig flere steder dybt ned i skrænterne langs åløbene mod disse overgangssteder. Hvis du fra p.-pladsen langs vestsiden af landevejen gennem Stendal Plantage går et stykke ind i skoven og ned mod Åresvad Å, vil du finde de fineste af slagsen. Her skærer hulvejene sig virkelig dybt ned i terrænet og preder sig i vifteform mod det fladere land, efterhånden som man kommer op ad skråningen.

Områdets ældste synlige fortidsminde finder du i Ulvedal Plantage vest for Stendal Plantage. Her finder du langdyssen "Jens Langknivs Høj", som du finder med en rask gåtur sydover gennem plantagen fra P.-pladsen ved Ulvedalhus ud til Aarestupvej (mod Karup). Langdyssen har fået sit navn efter den jyske udgave af "Robin Hood" - Jens Langkniv - som ifølge fortællingen benyttede stedet som sin hule i forrige århundrede. En ældre, desværre ikke opdateret informationstavle findes ved langdyssen og i skovbunden lige syd for dyssen ses en del fine hulvejsspor i siden af sænkningen for tilløbet til Åresvad Å. Langdyssen er undersøgt af Nationalmuseet og efterfølgende restaureret. Den stenbyggede grav, med to kamre og omsat langs højfoden med 62 store randsten, formodes anlagt som fælles gravplads i tiden omkring 3.400 f.Kr af den såkaldte "Tragtbægerkultur" - stenalderens første bondekultur, som afløste årtusinders jæger-samler samfund.

Langdyssen "Jens Langknivs Hule" i Ulvadal plantage er absolut et besøg værd. To oprindeligt helt tildækkede gravkamre ses i højen.

Silkeborg Kommune har i samarbejde med Naturstyrelsen anlagt en stor og velbesøgt shelterplads i Stendal Plantage lige vest for den tidligere skovridergård "Stendalgård". Her finder du også informationsskilte om plantagen og stedet er et rigtigt godt udgangspunkt for udforskningen af plantagernes righoldige kulturhistorie og natur - se også infotavlen via linket i boksen over denne tekst. Shelterpladsen indgår også i den afmærkede Hærvejsrute, hvor mange gør holdt på den lange vandretur gennem Jylland, ligesom den lokale skovbørnehave næsten dagligt benytter stedet.

Shelterpladsen i Stendal Plantage er et godt udgangspunkt for ture i området.

Typisk lav gravhøj fra enkeltgravskulturen i Stendal Plantage

Gravhøj i lille lysning i plantagen.

Enkeltgravshøje på overdrevsareal i Havredal Plantage.

Access

- Fra landevej 186 (Ulvedalsvej) mellem Kjellerup og Frederiks drejes der lige øst for Skræ mod nord ad Stendalvej.
- Følg vejen ca. 1,2 km frem til skovkanten og parker på p.-pladsen
- Følg grusvejen til fods videre mod nord gennem skoven vest om Stendalsgård og herfra ca. 400 m videre mod vest til shelterpladsen.

Faciliteter

- Informationsskilt ved shelterpladsen i Stendal plantage..
- Afstand til shelterplads: ca. 700 m.

Særlige forhold

- Parker hensynsfuldt så der ikke spærres for gennemkørende færdsel.

Practical Information

ADDRESS

Stendalvej 10 , 8620 Kjellerup, Central Jutland

OWNERSHIP

The Danish Nature Agency

GPS

56.318171, 9.302259

UTM

E518696 N6241533